

Alba Velasco Ruana

LA MATERNITAT A LES PRESONS DE CATALUNYA

Perspectiva de gènere dins l'àmbit penitenciari

TREBALL DE FI DE GRAU

Dirigit per la Josepa Perelló Bargalló

Grau de Treball Social

**UNIVERSITAT
ROVIRA i VIRGILI**

Tarragona

2022

RESUM

Aquest article pretén conèixer i analitzar la situació de les dones internes a les presons de Catalunya, però a més, les que hi són mares a dins. Tanmateix, s'ha volgut assenyalar les condicions dels infants menors de tres anys dins d'aquestes, així com, el seu futur fora.

Amb aquest objectiu, per una banda, s'ha seguit una metodologia basada a examinar les diferents legislacions penitenciàries tant globals, estatals com autonòmiques per contrastar si realment les dones i els seus fills i filles tenen tots els drets coberts i garantits i, si és així, com es desenvolupa a la pràctica.

Per altra banda, es complementa amb la lectura d'articles de diverses professionals i associacions que treballen dins l'àmbit penitenciari per tal de poder reflectir una visió més objectiva d'aquesta realitat.

També presenta un estudi comparatiu i descriptiu del perfil i el nombre de dones preses a Catalunya, les penes majoritàriament imposades i el nombre d'infants que viuen dins la presó, tenint en compte les diferents característiques de les presons de la nostra comunitat.

Paraules clau: dona, infant, maternitat, presó, internament.

ABSTRACT

This article aims to find out about and analyse the situation of women inmates in prisons in Catalonia, as well as those who are mothers inside. Even so, the aim is to point out the conditions of children under three years of age inside the prisons, as well as their future outside.

With this objective, on the one hand, we followed a methodology based on examining the different penitentiary legislations, both global, state and autonomous, to contrast, whether women and their children really have all their rights covered and guaranteed and, if so, how it is developed in practice.

On the other hand, this article is complemented by the reading of articles by several professionals and associations working in the penitentiary field in order to reflect a more objective view of this reality.

It also presents a comparative and descriptive study of the profile and number of women prisoners in Catalonia, the sentences mostly imposed and the number of children living in prison, taking into account the different characteristics of the prisons in our community.

Keywords: woman, infant, maternity, prison, commitment.

1. INTRODUCCIÓ

Les persones preses sempre han estat el centre d'estigmes, jutjades i invisibilitzades per part de la població, inclús esdevenint com a tema tabú.

Però, si s'afegeix la condició de ser dona, encara agreuja més la situació. Les dones a les presons espanyoles i catalanes són un col·lectiu minoritari i vulnerable en comparació als homes. Aquest fet provoca que les lleis i els centres penitenciaris estiguin pensats i creats exclusivament pels homes, obviant les necessitats específiques de les dones preses.

A més, les dones preses suporten, com a mínim, una doble condemna, la primera imposada per la justícia i l'altra imposada per la societat, pel simple fet de ser dona i haver fallat en les responsabilitats i comportaments atorgats pel sistema heteropatriarcal, com la cura dels fills i filles.

Moltes són les dones que també són mares dins les presons. En aquest article s'aprofundeix en aquest concepte, donant visibilitat a les experiències de la maternitat dins les presons de Catalunya i analitzant si aquestes estan ben cobertes amb els recursos que es requereixen. També s'estudia la relació materna-filial, com afecta els infants menors de tres anys viure a la presó i quan, per llei, han de marxar.

Es podrà constatar com la vulnerabilitat d'aquest col·lectiu no només és rebuda per part de la societat sinó que també per part de les administracions, donant l'esquena a les dones condemnades i als seus fills/es.

2. LEGISLACIÓ PENAL EN L'ÀMBIT CATALÀ I ESTATAL

A continuació, s'explicarà quina evolució ha patit la legislació penal dins el nostre territori, com s'esdevé actualment, i els mecanismes i principis que el componen, sigui tant en l'àmbit estatal com en l'àmbit autonòmic.

Abans de començar, Catalunya va ser l'única comunitat autònoma de l'Estat Espanyol que va assumir la gestió de l'activitat penitenciària i l'execució de la legislació de l'Estat en matèria penitenciària d'acord amb l'Estatut de 1979 i el Reial decret 3482/1983, de 28 de desembre. Una data a destacar, és l'any 2006 que s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya mitjançant el Decret 329/2006, de 5 de setembre

Si bé és cert, el 10 de maig del 2021, després de 38 anys, el País Basc va firmar amb el govern el traspàs de competències en àmbit penitenciari, esdevenint la segona comunitat autònoma de l'Estat Espanyol en fer-ho.

Encara això, la base legal penitenciària és igual a tot l'Estat, en altres termes, només hi ha una un únic model però, dues administracions amb competències en organització i gestió: l'Administració Penitenciària de Catalunya i l'Administració Penitenciària de l'Estat Espanyol.

És per aquest fet, que el dret vigent a Espanya es conté fonamentalment en el Codi Penal de 1995 (10/1995, de 23 de novembre), actualitzat l'any 2015. A més, es complementa pel Reglament Penitenciari de 1996, la Llei Orgànica General Penitenciària de 1979 i la Constitució Espanyola.

El dret penal, segons la llei, està contemplat com una part de l'ordenament jurídic format per normes i principis que limiten el poder punitiu de l'Estat. És la manera en què el control de la societat pot ser exercit per l'Estat, és a dir, el dret penal podria definir-se com un sistema de control social. Tanmateix, aquest es manté basant-se en cinc principis: legalitat, intervenció mínima, culpabilitat, non bis in idem i pro reu.

El delicte (art. 10 CP) són totes aquelles accions o omissions doloses o imprudents penades per la llei. Tot i això, aquesta definició es complementa amb la Teoria Jurídica del Delicte dictant que, perquè sigui delicte, aquest ha de ser un fet il·lícit (típic i antijurídic), realitzat per un autor culpable i l'acte comès sigui punitiu, és a dir, existeixi la possibilitat efectiva d'imposar una pena.

Per tant, tota comissió d'un delicte comporta la imposició d'una conseqüència jurídica, dues, concretament, estipulades al Codi Penal.

Per una banda, les mesures de seguretat, s'apliquen com a resposta enfront de la probabilitat de comissió de futurs delictes. Són instruments per a la prevenció especial i es poden aplicar a subjectes inimputables i semiimputables.

Per altra banda, les penes són la privació d'un dret al condemnat a causa de la comissió d'un delicte, que se'l declari culpable. És a dir, és la resposta enfront de la culpabilitat del subjecte actiu, té un contingut retributiu (el càstig) i s'orienta cap a una basant preventiva.

En aquest cas, les penes es poden aplicar a subjectes imputables i als semiimputables que se'ls pot exigir responsabilitat penal, però és atenuada per eximent incomplet, art. 20 CP.

La darrera conseqüència jurídica, les penes, són aplicables i classificables segons les disposicions de l'art. 33, és a dir, en funció de la seva naturalesa i durada es classificaran en greus, menys greus o lleus.

Segons la naturalesa de les penes, aquestes es poden classificar en penes privatives de llibertat, penes privatives de dret o multes.

D'entrada, les penes privatives de llibertat (art. 35 CP), tal com diu el nom, són aquelles les quals al subjecte culpable se li redueix la llibertat. Existeix la mesura de la presó permanent revisable. Aquesta és una de les tipologies més noves i greus que destaquen per la durada, ja que l'obligació d'assistència a presó és indefinida, però amb possibilitat de revisió sempre que es compleixi els requisits.

Una altra mesura és la presó on la durada oscil·larà entre els tres mesos i vint anys. També existeix la possibilitat d'imposar la localització permanent, la qual obliga al penat a romandre en el seu domicili o en un lloc determinat fixat pel jutge, sigui de manera continuada o de manera no continuada.

L'última mesura privativa de llibertat es contempla a causa de la responsabilitat penal subsidiària per impagament de multa. En aquest cas, s'aplica quan el penat no compleix la pena de multa, fet que deriva a una responsabilitat personal per privació de llibertat o a l'obligació de fer treballs en benefici de la comunitat.

En segon lloc, entre les penes privatives de dret (art. 39 CP), existeix molta heterogeneïtat respecte al dret restringit. Existeix la inhabilitació absoluta que causa la privació de tots els honors o càrrecs públics, a més de les inhabilitacions especials. També, es contempla la privació del dret a conduir vehicles de motor i ciclomotors, a la tinença i port d'armes, a residir en determinats llocs, a aproximar-se o comunicar-se amb la víctima i/o els familiars o a la privació de la pàtria potestat dels fills/es a càrrec. Cal destacar que en aquesta classificació també es troben els treballs en benefici de la comunitat (TBC), els quals consisteixen a cooperar de manera no retribuïda en determinades activitats d'utilitat social a condició que el penat doni el seu consentiment.

En darrer lloc, la imposició d'una sanció monetària al condemnat s'anomena pena multa (art. 50 CP). Aquesta tindrà una durada entre deu dies i dos anys i la quantia oscil·larà entre els dos i quatre-cents euros al dia.

2.1. Règim penitenciari

Una altra qüestió a tractar és quan el penat hagi estat condemnat a règim penitenciari. Una vegada ingressi al centre penitenciari, es realitzarà una classificació inicial segons la personalitat del subjecte, la seva història individual, familiar, social, el seu historial delictiu, la durada de la condemna, entre altres, i se li assignarà el grau penitenciari. Tot i que, és cert, que no és obligatori fer aquesta classificació, ja que normalment s'assigna el segon grau.

Segons la Llei General Penitenciària, ordenant els graus de més restringiu a menys, en primer lloc, apareix el règim tancat també anomenat 1r grau penitenciari. Aquest grau comporta el confinament i control absolut del reclús, pel fet de manifestar comportaments molts greus que han posat en perill a la resta d'interns/es o funcionaris. És una mesura excepcional, ja que s'intenta que duri l'estrictament necessari.

La següent mesura és la més habitual, el règim ordinari o 2n grau. Comporta esdevenir una vida ordinària dins la presó. Els o les internes estan les 24 hores dins del centre penitenciari executant activitats sense poder sortir.

Com a excepció, les persones que a causa de les circumstàncies personals i penitenciàries estiguin capacitades per dur a terme un règim de vida en semilibertat, se'ls hi concedirà el règim obert o 3r grau penitenciari. En aquest cas, se'ls hi dona permís per fer activitats laborals, formatives i familiars fora del centre, el qual només cal que acudeixin a dormir i a seguir programes pautats de tractament.

La darrera mesura i la menys restrictiva és la llibertat condicional on les persones, encara que no hagin complert tota la condemna, poden sortir en llibertat si compleixen certs requisits com: estar classificat/da en 3r grau, haver complert $\frac{3}{4}$ de la condemna, tenir bona conducta, entre altres.

Respecte als règims, existeix la possibilitat d'obtenir permisos penitenciaris que permeten la sortida del penat amb la finalitat de preparar la vida en llibertat.

Es poden oferir els permisos ordinaris que faciliten la reinserció, redueixen els efectes negatius de la presó i afavoreixen els vincles tant familiars com socials. Per a tenir dret, els subjectes han d'estar classificats en 2n o 3r grau, haver complert $\frac{1}{4}$ de la condemna i tenir un informe favorable de conducta.

Un altre permís que es pot demanar, tot i que no és obligat concedir-lo, és l'extraordinari que bàsicament té una finalitat humanitària. En aquest cas, a l'exterior s'esdevé una situació que a l'intern/a l'afecta. Per exemple, la mort d'un familiar o el naixement d'un fill/a.

3. DONA I MATERNITAT A LA PRESÓ

“Ser madre ha dejado de ser un sistema de reproducción que nos ataba, lo quisiéramos o no, a un inacabable rosario de obligaciones, y una forma de superar nuestras limitaciones, de descubrir los secretos de nuestra forma y capacidades de ver, de imaginar, de amar, de conocer cuanto de intercambio hay en la entrega, y de entrar definitivamente en el camino de la libertad” (Goicoechea, 2011).

El concepte de la maternitat ha anat evolucionant al llarg dels anys, abans ser mare era una obligació, la qual lligava i limitava la llibertat, on les dones passaven de ser dones a ser només mares.

Avui dia la maternitat significa ser, saber i sentir-se mare durant el transcurs del temps, creant un vincle segur amb el fill o filla conscient i voluntàriament.

3.1. Història segons la perspectiva de gènere

Centrant la mirada en l'aspecte que es vol incidir en aquest article, dins l'àmbit penitenciari no existia una diferenciació de gènere. Segons la recerca realitzada per Iglesia, Piñeiro, López i Oetro (2013), la qüestió de gènere fou un problema pel fet que les necessitats exclusives de les dones no estaven cobertes, ja que els drets i procediments cap a les dones preses s'equiparaven als dels homes presos.

Per comprendre-ho, s'ha d'analitzar els antecedents històrics. Aquestes autores argumenten que no va ser fins a finals del segle XVI que no es va començar a plantejar la separació dels homes, les dones i els nens i nenes a les presons, més concretament, es va fer a calabossos subterranis utilitzats realment amb una altra finalitat.

L'exclusivitat de dones preses es va fer efectiva l'any 1556 a Amsterdam amb les anomenades "*Sphinuis*", les quals eren presons només de dones. Es feien treballs de costura, però se'ls imposava un règim exageradament dur. Però, no va ser fins al segle XVII quan van començar a aparèixer les presons per a dones a Espanya. S'anomenaven "*Cases Galeres*" i van ser fundades per Sor Magdalena de Sant Jerónimo. S'utilitzaven per traslladar a dones que havien comès petits delictes o per acollir a les que no tenien habitatge. Estaven obligades a treballar per ajudar a pagar les despeses de la institució (Iglesia, Piñeiro, López i Oetro, 2013).

A banda de les "*Cases Galeres*" també van existir les "*Cases de Misericòrdia*". No eren només per a dones, però sí que n'eren la majoria. Es van crear al segle XVI per separar a la gent pobre i als "sense sostre" de la ciutat (Iglesia, Piñeiro, López i Oetro, 2013).

Ambdues cases van rebre el nom de “*Cases de Correcció*” perquè és cert que tenien una part assistencial, però realment eren establiments penitenciaris.

Cal destacar el paper de la Victòria Kent, directora general de presons, que segons Iglesia, Piñeiro, López i Oetro (2013), va ser una peça clau per a la maternitat dins d'aquestes, establint reformes dins del sistema penitenciari. Oferia l'oportunitat als fills i filles de les dones recluses a estar amb les seves mares dins la presó fins als tres anys de vida, traient tot caire religiós.

D'acord amb Iglesia, Piñeiro, López i Oetro (2013), pel que fa a Catalunya, l'any 1803, aproximadament, van començar a sorgir institucions destinades exclusivament a les dones. És a dir, per exemple, en aquesta època, les dones prostitutes eren tancades a les Galeres durant festivitats religioses perquè “no poguessin embrutar l'ambient religiós”. Cal destacar que la legislació penal estava condicionada exclusivament per la ideologia religiosa.

Però, no va ser fins a l'any a 1978 que el caire religiós va desaparèixer de les presons de Catalunya. El paper que feien les monges va ser reemplaçat per funcionàries.

A partir d'allí, les dones recluses van passar per la *Presó provisional de dones de Barcelona* que va tancar l'octubre del 1955 i mares i fills/es van ser traslladats a la *Presó de la Model*. Més tard, a causa de la gran massificació van traslladar a les dones i fills/es al segon edifici del Poble Nou de Barcelona, anomenat “Reformatori”. Després es va unificar amb el de la trinitat i va passar a ser presó exclusiva de dones (Wad-Ras).

Actualment, la presó “Wad-Ras” situada a Barcelona és l'única presó a Catalunya exclusiva de dones que té un mòdul de mares on les internes viuen amb els seus infants.

3.2. Legislació i règim penitenciari

GLOBAL

Com a sentit més ampli, les Nacions Unides pels drets humans va determinar unes regles mínimes sobre les mesures privatives de llibertat, anomenades Regles de Tòquio, les quals han de ser seguides per tots els estats membres. A conseqüència, aquestes van ser adoptades per l'Assemblea General mitjançant la resolució 45/110, de 14 de desembre de 1990.

No va ser fins més tard que va sortir la necessitat de completar la darrera legislació per incidir més sobre les necessitats de les dones recluses, ja que la població penal femenina estava augmentant i a més, tenien necessitats particulars diferenciades dels homes reclusos (Vaquero, 2020). És per aquest fet que les Nacions Unides va aprovar les Regles de Bangkok per al tractament de les recluses i les mesures no privatives de llibertat per dones delinqüents. Convé destacar que aquestes regles no tenien la finalitat de substituir les anteriors, sinó de complementar perquè tota la població estigués representada.

Les Nacions Unides han incidit molt sobre els requisits que s'han de complir per tractar la situació de les dones delinqüents. Una de les ocasions va ser en el sisè congrés sobre la prevenció del delictes i el tractament del delinqüent l'any 1980, que es va aprovar una resolució sobre les necessitats específiques de les dones.

Es tractava de reconèixer els problemes de les recluses, així com, proporcionar els recursos necessaris per solucionar-los. A més, s'insistia als països a utilitzar les mesures substitutives d'internament no només amb els homes sinó que amb les dones també. I, la més important, s'obligava a totes les organitzacions a vetllar perquè les delinqüents siguin tractades justa i equitativament durant tot el procés de detenció i empresonament, tenint en compte les necessitats especials de les dones, com ara, l'embaràs o la cura dels nens/es si la parella no se'n pot fer càrrec. Aquesta última qüestió també s'aplica als pares reclusos tot i que, pel sistema heteropatriarcal existent, aquesta tasca correspon més a les dones (Vaquero, 2020).

ESTATAL

Introduint la legislació penitenciària espanyola, aquesta ha anat evolucionant durant la història pel que fa als drets de les dones recluses. Una de les reformes més importants va ser la reducció de l'edat del fill/a permesa per estar amb la seva mare a la presó, va passar de 6 a 3 anys.

Primerament, centrant l'estudi exclusivament a les dones recluses, dins la L.O.G.P. 1/1979 de 26 de setembre, després d'haver-la contemplat, es fa un recull dels articles que estan adreçats exclusivament a les dones.

- Article 8.3, 9.1, 16.a: Separació de dones i homes en diferents establiments i règims propis (oberts i tancats).
- Article 29.1.e: Tothom està obligat a treballar a excepció de les dones embarassades, les quals tenen 16 setmanes a repartir entre el prepart i el postpart.
- Article 38:
  - o El centre ha d'oferir el material necessari per al tractament de les embarassades, abans i després del part.
  - o Els fills menors de tres anys poden viure amb les mares a la presó, la qual haurà d'oferir servei de guarderia, potenciant la relació i el vincle matern-filial, així com el desenvolupament de la personalitat de l'infant.
  - o Règim específic de visites entre els fills no majors de 10 anys i que no estiguin al centre penitenciari amb la seva mare.
  - o Es facilitarà articles per la higiene íntima femenina.
- Article 43.3: La sanció d'aïllament no s'aplicarà a les dones embarassades, les dones fins sis mesos després d'haver donat llum, les dones lactants i les que tinguin fills/es amb elles.

Altrament, en el Reial decret 190/1996 de 9 de febrer s'aprova el reglament penitenciari. Per una banda, s'ha volgut destacar l'article 17 del reglament penitenciari: *Internes amb fills menors*.

L'article 17.1. i 17.2. permet que els fills i filles de les internes menors de tres anys, acompanyin a la mare en el moment de l'ingrés o que, tot i no acompanyar-les, estiguin sota la seva pàtria potestat. De retruc, s'haurà de demostrar la seva filiació i estudiar que la situació no comporti risc pel menor.

Segons l'article 17.3. si la decisió és favorable, el nen/a haurà de passar el reconeixement mèdic dintre la presó i, si no hi ha una altra opció, fill/a i mare es traslladaran a la unitat de mares.

L'article 17.4. resol que si apareixen conflictes entre els drets de la mare i del menor, sempre prevaldran els drets del menor.

L'article 17.6 disposa que l'Administració Penitenciària fomentará l'assistència dels menors, sigui en unitats de mares o dependents, amb la finalitat d'aconseguir el màxim desenvolupament de la relació matern-filial i la formació de la personalitat dels infants.

Per altra banda, dins l'apartat on es recullen les formes especials d'execució, en el capítol V es tracta *l'internament en unitats de mares*.

En l'article 178 es disposa que la Junta de Tractament serà l'encarregada de programar les activitats formatives i lúdiques, les sortides a l'exterior amb els menors i posarà especial interès en la integració social del menor. Tanmateix, dins de les Unitats de mares s'han d'oferir diferents serveis que cobreixin totes les necessitats del menor; han de tenir una especialista d'Educació Infantil, han de tenir l'assistència mèdica coberta per una pediatra i se'ls hi ha d'assegurar les hores de descans i joc que necessitin.

Finalment, si les mares no tenen suficients recursos econòmics, l'administració ha de garantir tots els mitjans per cobrir les necessitats de l'infant.

L'article 179 permet que la Junta de Tractament pugui oferir als menors i a les internes classificades en tercer grau, un horari flexible per desenvolupar el contacte dels fills/es amb la família, permetent, inclús, fer pernocta al domicili familiar.

L'article 180 ofereix la possibilitat que el Centre Directiu autoritzi que les internes en tercer grau amb fills puguin ser traslladades a Unitats Dependents exteriors, les quals podran integrar-se dins l'àmbit laboral i escolar, sempre que faci la proposta la Junta de Tractament.

Per acabar, si es detecta que el menor dins la presó està rebent maltractes o està sent utilitzat, segons l'article 181, el Consell de Direcció amb un informe de la Junta de Tractament, haurà de comunicar-ho a l'autoritat competent en matèria de menors.

4. INFANTS DE 0-3 ANYS A LES PRESONS

Des de l'evolució psicoafectiva, s'entén al nen o nena com la persona que no ha desenvolupat prou grau de maduresa per esdevenir una persona autònoma. Per assolir-ho, la socialització amb la família, la comunitat i l'escola són essencials. Són menors d'edat, els que no han complert 18 anys i es troben sota la protecció dels seus pares/mares, dels seus tutors/es legals o de l'administració.

Per posar en context, tal com s'exposa al reglament d'organització i funcionament d'execució penal a Catalunya, existeixen quatre possibilitats de residència per als infants menors de tres anys, fills i filles de mares preses:

- Els mòduls de mares inclosos dins les presons de dones.
- Els mòduls de mares dins les presons mixtes.
- Les unitats dependents: Només poden accedir les dones que se'ls hagi concedit el règim de tercer grau. Són unitats ubicades fora del recinte penitenciari amb la reinserció com a objectiu principal.
- Les unitats externes de mares.

El fet d'haver d'estar en mòduls diferenciats i separats esdevé un segon aïllament per aquestes mares i els seus fills i filles, ja que des del centre s'aposta per la protecció d'aquests infants, mantenint-los en un lloc "segur", al marge de les altres preses i conflictes. Aquests llocs, segons Monje (2021), no estan adaptats a les necessitats d'un menor. Els infants són conscients de les alarmes, la megafonia i els crits, fet que no se'ls pugui proporcionar la tranquil·litat requerida, afectant el descans, al sistema nerviós, anímic i emocional del menor.

Tanmateix, les cel·les no estan perfectament preparades perquè els menors puguin viure de manera acollidora, és a dir, no hi ha una adaptació específica. Per exemple, segons l'estudi realitzat per Fernández (2017) es destaca la falta d'immobles a les presons espanyoles destinades a la maternitat per poder guardar-hi tots els objectes considerats perillosos per als infants. L'existència de barreres arquitectòniques com les escales, les quals poden suposar un risc o els tancaments automàtics de les cel·les, no contemplats pels moviments dels menors.

Fixant la mirada a la realització de les vistes dels infants amb els seus familiar, es segueix el mateix patró que les anteriors qüestions. Segons Monje (2021), aquestes no estan adaptades a les necessitats dels infants, al contrari, les visites arribaven a ser un període traumàtic i dolorós per l'infant. Sovint es duen a terme a través d'un mirall, les quals queden reduïdes a dues mensualment. S'aposta abans per la seguretat i el control de la institució que no pels interessos i drets dels menors.

Segons el reglament penitenciari, els motius de l'ingrés del menor al centre penitenciari sempre se sustenten per l'interès superior d'aquest, no només com a necessitat de la mare. Fill/a i mare ingressaran a presó si la valoració per part dels equips d'infància i jurídics són favorables.

Cal tenir en compte que, quan arribi el moment que l'infant tingui tres anys, per llei, haurà de marxar de la presó. En aquest cas, en funció de la condemna de la mare i si és possible, s'intenta traslladar ambdues persones en pisos tutelats amb l'objectiu de no separar-se. Si no s'esdevingués d'aquesta manera, es delegaria la cura dels menors als familiars (SIFE) o s'imposarien altres mesures de protecció, com en família o centre d'acollida.

D'acord amb Amand Calderó (2018), el moment de separació és complicat però molt necessari per a l'evolució dels infants. Els educadors/es treballen aquesta transició juntament amb l'escola bressol municipal. Per aquest fet, sempre s'aposta perquè la mare aconseguixi el tercer grau, amb el propòsit de no trencar la relació establerta mare-fill/a.

5. METODOLOGIA

Aquest article s'ha dut a terme seguint una metodologia qualitativa i quantitativa basada en la recerca i anàlisi de documents, estadístiques, articles, lleis i estudis realitzats. Al mateix temps, s'ha analitzat un podcast de la professional Peña Monje.

Un dels seus episodis del programa de *Periodista Crónica* està dedicat al món penitenciari sobretot a les dones dins les presons. En aquest podcast es plantegen diversos ítems sobre què significa anar a presó i com s'organitza el sistema penitenciari. A més, es posa en debat les diferències de ser home o dona i mare dins les presons amb la col·laboració d'una voluntària d'ACOPE, un coordinador de presons d'APDHA i una membre del programa d'integració sociolaboral d'APES.

La investigació ha sigut de caràcter descriptiu, ja que s'ha aprofundit en les lleis penitenciàries, així com, s'ha portat a terme un estudi comparatiu sobre les conseqüències de viure la maternitat dins les presons de Catalunya, els beneficis i els inconvenients i les possibles millores que s'han de realitzar dins del sistema penitenciari català. Aquests estudis s'han dut a terme mitjançant tècniques de recollida d'informació a través de la lectura i l'àudio.

Qualitativament, s'ha revisat la informació obtinguda a través d'articles, estudis i lleis amb l'objectiu, en primer lloc, de conèixer les lleis dins l'àmbit penitenciari, més concretament, les lleis adreçades a les dones i la maternitat. També, s'ha volgut saber els drets i deures de les dones embarassades o amb fills i filles que estan complint un règim penitenciari. En segon lloc, s'ha volgut prendre esment sobre la història de les presons per saber d'on s'ha partit i com ha evolucionat al llarg dels anys. En tercer lloc, mitjançant la lectura d'articles i l'escolta de programes radiofònics s'ha pogut conèixer i comparar opinions i teories de diferents professionals especialitzades en aquest àmbit.

Quantitativament, s'han utilitzat diverses estadístiques per a poder dur a terme una comparació sobre el nombre de dones i fills/es a les presons de Catalunya, dibuixar el seu perfil i el dels seus infants, entre altres.

6. ESTADÍSTIQUES

- Perfil de la dona a les presons de Catalunya

Abans d'analitzar el perfil de les dones preses a Catalunya, s'ha de saber que elles estan distribuïdes en presons destinades i creades per a les necessitats dels homes.

Per una banda, es troben les presons amb mòduls femenins separats:

- Brians 1 (Sant Esteve Sesrovires, Baix Llobregat).
- Ponent (Lleida).
- Mas d'Enric (el Catllar, Tarragonès).
- Puig de les Basses (Figueres, Alt Empordà).

Per altra banda, només hi ha una presó exclusiva per dones, la qual és l'única que compta amb un departament de mares.

- Centre de Dones de Barcelona (Wad-Ras).

Taula 1. Nombre d'homes i dones penats i preventius.

DONES		gen.	feb.	març	abr.	maig	juny	jul.	ago.	set.	oct.	nov.	des.
2022	Preventives	68	72										
	% Preventives	13,49%	14,31%										
	Penades	436	431										
	%Penades	86,51%	85,69%										
Total		504	503										
		6,57%	6,49%										
2021	Preventives	77	78	79	82	77	83	71	74	93	83	75	72
	% Preventives	14,84%	14,58%	14,39%	14,94%	13,82%	14,54%	12,86%	13,88%	18,13%	15,75%	14,34%	14,09%
	Penades	442	457	470	467	480	498	481	459	420	444	448	439
	%Penades	85,16%	85,42%	85,61%	85,06%	86,18%	85,46%	87,14%	86,12%	81,87%	84,25%	85,66%	85,91%
Total		519	535	549	549	557	571	552	533	513	527	523	511
		6,58%	6,75%	6,94%	6,89%	6,96%	7,17%	6,99%	6,76%	6,52%	6,73%	6,69%	6,60%
HOMES		gen.	feb.	març	abr.	abr.	juny	jul.	ago.	set.	oct.	nov.	des.
2022	Preventius	1.354	1.371										
	% Preventius	18,89%	18,92%										
	Penats	5.812	5.874										
	%Penats	81,11%	81,08%										
Total		7.166	7.245										
		93,43%	93,51%										
2021	Preventius	1.368	1.390	1.334	1.357	1.373	1.336	1.280	1.364	1.440	1.392	1.367	1.355
	% Preventius	18,58%	18,81%	18,12%	18,30%	18,44%	18,07%	17,43%	18,57%	19,57%	19,06%	18,74%	18,73%
	Penats	5.995	5.998	6.030	6.058	6.074	6.059	6.062	5.982	5.920	5.912	5.926	5.880
	%Penats	81,42%	81,19%	81,88%	81,70%	81,56%	81,93%	82,57%	81,43%	80,43%	80,94%	81,26%	81,27%
Total		7.363	7.388	7.364	7.415	7.447	7.395	7.342	7.346	7.360	7.304	7.293	7.235
		93,42%	93,25%	93,06%	93,11%	93,04%	92,83%	93,01%	93,24%	93,48%	93,27%	93,31%	93,40%

Font: Generalitat de Catalunya, departament de justícia (2022).

Segons els descriptors estadístics dels serveis penitenciaris, obtinguts per la Generalitat de Catalunya, si s'elabora una anàlisi comparativa del nombre de dones i d'homes que han ingressat a la presó durant l'any 2021¹, la proporció de dones preventives i penades oscil·lava entre 500 i 600 mensualment.

¹ Dones i homes (penats i preventius) l'últim dia de cada mes.

% de dones i homes preventiu i penats respecte al total de la població de dones i homes.

Per contra, el nombre d'homes se situava en els 7000 cada mes, aproximadament. Tanmateix, es pot assenyalar que a principis de l'any 2022, se segueix el mateix patró que l'any anterior per ambdós gèneres.

En aquesta taula es pot observar com existeix una diferència considerable entre el nombre d'homes i dones preses, les quals no representen ni una desena part dels homes.

Taula 2. Dones. Delicte Principal.

	2021	2020	2019	2018	2017	2016
Contra drets dels ciutadans estrangers	2	2	3	2	1	0
Contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic	195	198	219	217	219	225
Contra els drets dels treballadors	1	1	0	0	0	0
Contra la comunitat internacional	0	0	0	0	0	0
Contra la Constitució	0	0	0	3	2	1
Contra la hisenda pública i la Seguretat Social	4	4	3	1	0	1
Contra la llibertat	2	2	6	2	4	7
Contra la llibertat sexual	5	5	6	7	5	5
Contra la propietat	0	0	0	0	0	0
Contra la seguretat col·lectiva	165	178	200	203	198	220
Contra la salut pública	155	167	188	113	184	198
Contra la seguretat viària	7	7	8	7	8	14
Contra l'administració de justícia	10	10	5	15	7	3
Contra l'administració pública	2	0	0	0	0	1
Contra les persones	0	1	1	3	4	2
Contra les relacions familiars	0	0	0	0	0	1
Contra l'ordre públic	10	16	12	16	15	10
De funcionaris públics en exercici del seu càrrec	0	0	0	0	0	0
Falsetats	5	3	7	6	11	11
Faltes contra el patrimoni	3	2	5	8	7	5
Faltes contra les persones	1	0	0	1	1	3
Faltes contra l'ordre públic	0	0	0	0	0	0
Homicidi	68	56	55	56	53	54
Inhumacions, violació de sepultures i risc gener	0	0	0	0	0	0
Intimitat/Dret pròpia imatge/Inviolab. de domicili	1	1	2	1	1	1
Legislació especial	1	0	0	0	1	2
Lesions	21	16	23	26	22	16
Tortures i altres contra la integritat moral	2	2	1	1	1	0
Tràfic d'éssers humans	11	8	6	12	12	13
Altres	0	0	2	2	1	4

Font: Generalitat de Catalunya, departament de justícia (2022).

Respecte al tipus de delictes pels quals les dones de Catalunya són condemnades, es pot afirmar que des de l'any 2016 fins al 2021, el delicte per excel·lència s'esdevé contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic, seguit pel delicte contra la seguretat col·lectiva (salut pública i seguretat viària).

Com a dada d'interès, durant els quatre anys que s'han estudiat, cap dona de Catalunya ha ingressat a la presó per cometre un delicte en contra la comunitat internacional, en contra la propietat, de funcionaris públics en exercici del seu càrrec, de faltes contra l'ordre públic ni ha comès inhumacions, violació de sepultures i risc gener.

Taula 3. Nombre de dones amb fills menors de 3 anys en situació conjunta de presó en règim ordinari a la unitat de mares de Barcelona.

	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Setembre	Octubre	Novembre	Desembre
2022	8	10										
2021	6	5	7	8	6	4	3	4	4	6	7	8

Font: Generalitat de Catalunya, departament de justícia (2022).

La mitjana de dones amb fills menors de tres anys convivint a la unitat de mares del *Centre penitenciari de dones* durant l'any 2021 va ser de 6 dones al mes. Es pot afirmar que durant l'any 2021, el nombre màxim, és a dir, 8 dones, se situa el mes d'abril i desembre. Per contra, al mes de juliol només 3 mares es trobaven en aquesta situació.

Cal destacar que aquest any (2022) s'ha observat un increment de dones en la unitat de mares respecte a l'any passat. Només a principis d'any, el segon més ha duplicat la xifra respecte al febrer de l'any anterior, essent 10 dones dins la unitat de mares.

7. CONCLUSIONS

“El fet de tenir fills, especialment si són menors d'edat, hauria de ser un dels criteris prioritaris a tenir en compte per la Justícia per decidir la destinació final d'una dona en un o d'altre centre penitenciari, però no ho és” (Navarro, 2017).

Per començar, tal com s'ha observat, les dones són destinades a qualsevol presó de Catalunya, sense tenir en compte el seu lloc de procedència.

El que s'ha detectat durant la realització d'aquest article és l'escassetat de centres penitenciaris destinats exclusivament a les dones. A Catalunya només hi ha un, el Centre de Dones de Barcelona (Wad-Ras), també és l'únic amb un departament de mares, tot i que també té places per a homes. Tanmateix, la nostra comunitat autònoma no té la possibilitat del recurs d'unitats externes de mares, de departaments mixtos ni mòduls familiars.

Segons Monje (2021), l'adaptació d'aquests centres per als infants i les seves mares no són les adequades, fet que resulti més dur el compliment de la pena per a les dones i els seus fills/es, ja que segons els informes d'ACOPE, els espais i les activitats dins les presons estan pensades exclusivament pels homes, argumentant que aquests són majoria, representant més del 90% de la població reclusa a Espanya.

Per una banda, no es tenen en compte totes les necessitats que suposa la vida diària d'un menor intern fet que comporta l'alteració física i psicològica d'aquest. La presó no s'assimila al que seria una zona segura de confort i tranquil·litat. Segons l'estudi realitzat per la professora Navarro (2017), per exemple, les sales de visita no estan adaptades, ja que segons les preses, es respira un ambient que no és idoni pel seu fill/a; són vells, tristos i petits.

Aquestes possibilitats, sense l'existència d'una prospecció de gènere, queden demostrades per la seva escassetat a causa, possiblement, de la falta de recursos i interès, destinant un pressupost escàs i precari per part de les administracions, ja no només pel fet de ser dones preses, sinó per haver de ser-hi mares, situació que s'agreuja.

Per altra banda, la primera etapa de vida és molt rellevant per l'evolució i el desenvolupament de les persones. La reclusió comporta intranquil·litat, aïllament, percepció errònia de la realitat, separacions, etc.

El dret tant de les mares com dels infants a poder estar junts es veu alterat dins d'aquest sistema penitenciari. Però, què passa quan l'infant compleix tres anys?

Quan els infants tenen més de tres anys, segons la llei penitenciària, han de marxar de la presó, separant-se de la seva mare. En aquest moment passaran de conèixer diàriament a tenir visites cada cert temps, igual que qualsevol persona. El pitjor és que aquest canvi no es produeix de manera gradual, fent que molts no siguin conscients del canvi i del motiu d'aquest, segons els informes d'ACOPE.

Durant tot l'article s'ha donat per entès que si una mare entra a presó, el seu fill o la seva filla, majoritàriament, també hi entra. Aquest fet provoca que els infants perdin la seva llar i que s'hagi de produir una reestructuració familiar.

Però, cal posar en debat, per què no passa el mateix quan hi entra un pare? En aquesta ocasió, no existeix aquest canvi perquè la societat imposa que les dones són les que s'encarreguen de la cura dels fills/es i les que són el pilar de la família, ja que tenen el rol de cuidadores molt definit.

A banda, la societat només per ser dones preses, tal com hem vist durant la redacció d'aquest article i el testimoni de la Peña Monje, se'ls imposa una triple condemna. La primera és la social, les dones són socialment culpables amb més fermesa que els homes perquè han deixat de seguir el rol femení (dòcils, obedients) i això, les afecta psicològicament. També, se les castiga de ser mala mare perquè no han pensat en les conseqüències per als seus fills i filles. La segona condemna és la personal, traspasant tots els estereotips i judicis de la societat a la seva raó, creient-se el que imposa el sistema patriarcal. L'última és la condemna penitenciària, la qual per la diferència de gènere també es pateixen desigualtats dins la presó, ja sigui pels espais de treball, la conducta que han de tenir, entre altres.

Per acabar, m'agradaria destacar la gran dificultat que ha sigut accedir a les professionals de l'àmbit penitenciari. Això mateix demostra com són d'invisibles les dones, les mares dins d'aquest sistema, les quals se'ls hi gira l'esquena. Elles també tenen drets, no podem tancar els ulls davant d'aquesta realitat per molt incòmoda que resulti per determinats sectors de la població i, encara menys, quan hi ha la vida de menors en joc.

Es considera que encara hi ha un gran estigma vers l'àmbit penitenciari, implicant la desconexió aparent d'aquesta realitat. S'ha de parar esment en com aquest fet després condiona la reintegració a la societat de les preses i els seus fills i filles, objectiu, teòricament, principal del sistema penitenciari..

“El que no es veu i no s'explica és com si no existís. Això és el que ocorre amb les dones preses a Espanya, molt pocs estudis parlen de la seva situació dins de les presons i menys encara de les discriminacions indirectes del codi penal que afecta en l'àmbit penitenciari, social i personal de cadascuna d'elles”. (Monje, 2021).

8. WEBGRAFIA

- Allué, C. (20 de març de 2018). Quan la presó no et deixa ser mare. *Social.cat*. Extret de: <https://www.social.cat/noticia/7978/quant-la-preson-no-et-deixa-ser-mare>
- Asociación Pro Derechos Humanos de Andalucía (2020). *Informe sobre la situación de las mujeres presas: Tratamiento y derechos de las mujeres privadas de libertad en los centros penitenciarios de España y Andalucía* [Arxiu PDF]. Extret de: <https://apdha.org/media/Informe-APDHA-situacion-mujer-presa-web.pdf>
- De la Iglesia, García, A. Piñeiro, Jiménez, I.M., López, Guerrero, R.M., & Otero, Jiménez, Y. (2013) *Mares a la presó. La relació amb els fills de les dones empresonades*. [Tesis del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada]. Extret de: http://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/recerca/cataleg/crono/2012/maresPreso_CA.pdf
- Fernández, M. J. G. (2017). Maternidad en prisión. Situación de los hijos e hijas que acompañan a sus madres compartiendo condena. *Papers. Revista de Sociología*, 102(2), 287-310. Extret de: <https://doi.org/10.5565/rev/papers.2339>
- Generalitat de Catalunya. (2006). *Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya*. Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Extret de: http://justicia.gencat.cat/web/.content/documents/arxius/doc_65421557_1.pdf
- Generalitat de Catalunya. (2022). *Descriptors estadístics serveis penitenciaris*. Extret de: http://www.gencat.cat/justicia/estadistiques_serveis_penitenciaris/6_pob.html
- Goicoechea, P. H., & Regàs, R. (2011). *Ser madre, saberse madre, sentirse madre*. Desclee de Brouwer. Extret de: <http://www.edescllee.com/img/cms/pdfs/9788433024664.pdf>
- Ley Orgánica 1/1979. General Penitenciaria. 26 de septiembre de 1979. Núm. 239. Extret de: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1979-23708>

- Ley Orgánica 10/1995. Del Código Penal. 23 de noviembre de 1995. Núm. 281. Extret de: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>
- Monje, P. (Presentadora). (21 de maig de 2021). Mujeres en prisión (1X10) [Episodi de Podcast]. A *Periodista Crónica*. Spotify. Extret de: <https://open.spotify.com/episode/5qj6WoYY7ap5cAYwXVf828?si=08413e4c377049e5>
- OFICINA DEL ALTO COMISIONADO DE LAS NACIONES UNIDAS, DERECHOS HUMANOS. (14 de diciembre de 1990). *Reglas mínimas de las Naciones Unidas sobre las medidas no privativas de libertad (Reglas de Tokio)*. Extret de: <https://www.ohchr.org/SP/ProfessionalInterest/Pages/TokyoRules.aspx>
- Real Decreto 190/1996. Por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario. 9 de febrero de 1996. Núm. 40. Extret de: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1996-3307>
- Vaquero, C. P. (2020). In Albis: Las «reglas de bangkok» para el tratamiento de las reclusas. *Quadernos de criminología: revista de criminología y ciencias forenses*, (51), 22-25. Extret de: https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:pxOEv2tWU90J:scholar.google.com/+reglas+de+bangkok&hl=es&as_sdt=0,5

9. ANNEXOS

A continuació, s'adjunta un resum del podcast de la professional Peña Monje – *Mujeres en prisión* (periodista Crónica) que s'ha treballat.

Francisco Miguel Fernández Caparrós: Coordinador de presons d'APDHA creu que el codi penal espanyol és especialment dur. Com a societat, es prioritza més la via punitiva que la social. Creiem que tot es resol amb la penal (punitiu), no tenim altres mecanismes socials.

En aquests anys de democràcia s'han endurit les penes. Hi ha persones que passen 30 i 40 anys a la presó. Segons el Francisco, el model penitenciari que es va crear durant la transició s'ha anat degradant, no hi ha molta flexibilitat, costa molt demanar permisos, si s'entra a la presó, és per a quedar-se molts anys. S'ha perdut l'esperit de reeducar i reinserir a la persona en la societat.

Segons Peña Monje, sembla que l'objectiu de la pena privativa és la resocialització, però es fa com a retribució (retribuir el mal causat a la societat). Aquesta finalitat era secundada per Manuel Camp.

En les últimes dècades s'ha introduït una altra finalitat, inspirada en el sistema nord-americà. La presó ha de servir per a apartar a una persona de la societat, evitar que aquesta persona torni a cometre un delictes, inhabilitant-la, fins i tot en altres estats, matant-la. A Espanya no existeix la pena de mort, però s'equipara a la presó permanent revisable.

Les presons s'igualen a les institucions totals. En tots els àmbits hi ha control: en l'hora del menjar, en el treball, les estones d'oci i els moments íntims.

Entrant en matèria, segons els experts, la presó intensifica les discriminacions i desigualtats que sofrim les dones, funciona com una espècie de catalitzador que incrementa la desigualtat i fins i tot apareixent-hi de noves, aquest fet es veu reflectit en l'informe d'APDHA.

La invisibilització és un problema perquè introdueix noves desigualtats. En la qüestió de presons, es pot decidir que les dones preses pateixen una triple condemna:

1. Condemna social: No està ben vist que una dona entri a la presó. Quan les dones entren, porten amb si el sentiment de culpa perquè socialment es jutja a les dones amb més duresa que als homes. Una mare no pot abandonar les feines de casa, se li retreu que hagi deixat de complir amb el rol femení imposat pel sistema heteropatriarcal. Per una banda, la converteix en mala mare perquè no ha pensat en els seus fills/es quan ha comès el delictes. Per altra banda, influeix en el rol de dona perquè les dones són menys violentes i agressives. El mateix delictes estarà vist de diferent manera segons si la persona infractora és home o dona.

Si són mares fins i tot, hi ha més desigualtat, hi ha molta diferència entre ser mare o ser pare. Elles són les que han d'escoltar comentaris de les seves amistats o familiars culpant-les de per què han comès el delictes si tenen fills/es, quan és el pilar fonamental de la família. Aquests comentaris porten conseqüències psicològiques importants perquè les dones no són capaces de llevar-se la culpa durant la seva estada a la presó i fins i tot, després de sortir, és a dir, tota la vida.

ACOPE és una associació que es dediquen a estar amb les dones a la presó entenent que tenen unes necessitats especials, les acompanyen en aquest procés.

“Les dones són les que estan obligades a cuidar dels fills, de les persones dependents. En elles genera la sensació de no haver complert les expectatives com a dona. He fracassat a cuidar de la meua casa, de la meua família”. (Laura Sánchez del programa de reintegració sociolaboral d'APES, 2021).

2. Condemna personal: El que em diu la societat m'ho dic jo: “soc mala mare”. Provocant suïcidi, sobre medicació, entre altres.
3. Condemna penitenciària: Tot el que les dones viuen a la presó pel simple fet de ser dona, com en els espais de treball, espais comuns, etc. Se les exigeix molt més per ser dona. Perquè les dones tenen el rol de cuidadores, rol imposat pel sistema patriarcal.

Aquests tres tipus de discriminació (factors de discriminació) són els que apareixen quan una dona entra a la presó, però caldria afegir altres com ser gitana o estrangera.

Espanya té una de les poblacions de dones privades de llibertat més altes d'Europa. Això té a veure amb els mecanismes de discriminació que introdueix el codi penal espanyol a l'hora de castigar uns certs delictes, ja que hi ha alguns que se sancionen amb més duresa, coincidint amb els delictes comesos majorment per dones.

El compliment de la pena privativa de llibertat per a les dones és més dura perquè estan en espais pensats per als homes, les activitats són per a homes. I quan una dona entra a la presó, sembla que el mateix sistema penitenciari la tracta pitjor. Segons ACOPE, el sistema penitenciari està creat per a ells perquè representen majoria 92,5%. Actualment, només hi ha tres presons per a dones a Espanya a Madrid, Àvila i Barcelona.

Quan una dona va a presó, hauria d'anar al centre penitenciari més pròxim, ja que l'ordenament penitenciari dicta que ha de complir-se en el lloc més pròxim. En molts casos la dona s'ha de desplaçar, anar fora de la seva localitat amb tot el que això comporta: no rebre tantes visites dels seus familiars en comparació si fos al seu territori.

Què passa si ets mare i has d'anar a presó? Els nens i nenes de 0-3 anys poden estar a la presó. Si estàs en aquesta situació, has d'anar a una presó de dones amb unitats de mòduls per a mares. Aquests mòduls són infraestructures dependents dels centres penitenciaris, separades de la resta. Estan pensades per a dones que estan o s'han quedat embarassades i volen viure i estar amb els seus fills/es durant la seva estada a la presó.

Quan els nens i nenes compleixen 3 anys i 1 dia, i ja no poden estar amb la seva mare, comencen a veure a les mares igual que qualsevol altra persona que vingui a veure'ls. Llavors, passen d'estar 24 hores amb la seva mare a tenir visites amb ella cada cert temps, amb cristalls per mig, etc. És a dir, no hi ha res gradual perquè aquest infant sigui conscient del canvi. Si hi ha familiars, el nen/a estarà amb ells, si no anirà en acolliment o directament a un centre.

No hem d'oblidar que, encara que sigui un mòdul de mares, continua sent un mòdul penitenciari: la seva megafonia, les seves portes que es tanquen, la seva poca capacitat per a decidir, etc. Els nens/es van sent conscients del lloc.

Des d'ACOPE pensen que han d'haver-hi uns mòduls especialitzats que no estiguin en presons perquè els nens/es no es vegin en aquestes condicions. Creuen que cal buscar alternatives perquè, d'una banda, és lògic que els primers anys els nens/es han d'estar amb les seves mares, però per una altra, no han de viure en aquestes condicions.

Quan les dones entren a la presó, hi ha molts nens i nenes que deixen de viure a casa i això no passa quan un pare entra a la presó. Aquest fet ens demostra que els nens/es perden molt més quan la seva mare entra a la presó que quan ho fa el seu pare com la seva casa, per exemple. També es reestructura tota la família, però quan un pare entra a la presó no existeix aquest canvi perquè és la dona qui s'encarrega de la cura dels fills.

Normalment, les dones que entren amb fills o filles, no tenen un pare, una parella a l'altre costat, són molt menys visitades. De fet, a Espanya hi ha moltes províncies sense presons per a dones, en concret són 11 les províncies que no tenen l'opció d'estar prop de casa seva si una dona va a la presó i això comporta moltes coses. La llunyania del suport familiar, si venen els implica una despesa molt major (alguns no ho poden pagar).

Si estan en una presó i canvien de grau, però aquella presó no té el grau o hi ha incompatibilitat amb una altra presa, tornen a canviar-la de comunitat autònoma amb tot el que això implica. Amb els homes, si hi ha algun problema, els canvien de mòduls i ja està.

El fet que totes les dones estiguin barrejades en un o dos mòduls, se'ls demana major docilitat perquè en el fons, no les poden canviar de mòdul. A més, les dones estan barrejades sense importar el delictes. Per exemple, conviuen juntes les que estan condemnades per un delictes de drogues que les que entren per primera vegada, les que porten més temps, joves, grans, amb permisos de sortida, etc. És a dir, són dones que es troben en diferents moments del seu tractament penitenciari. Amb els homes, s'intenta diferenciar. Per exemple, un mòdul per als que acaben d'entrar, un per a drogoaddicció, etc.

Els delictes pels quals una dona va a la presó és majoritàriament per a sostenir a la família. Davant l'absència de treball busquen una via per a sustentar a la seva família i cometen algun tipus d'acció que acaba sent condemnada penalment.

La Mercedes Martín, voluntària d'ACOPE exposa la victimització prèvia de la dona que acaba a la presó, que moltes vegades la porta a delinquir a causa de la pobresa, de l'exclusió social, de les addiccions, etc. Això s'ha de tenir en compte: que les porta a delinquir.

Aquesta prospecció de gènere s'ha de tenir en compte a l'hora de fer projectes i intervencions amb aquestes dones, el perquè han estat i perquè estan sent víctimes. La voluntària ha vist dones que han assumit delictes de familiars, dones que han comès un delicte contra el seu violador, dones que han sigut abusades per la seva família, víctimes de violència de gènere per les seves parelles, víctimes de tràfic de drogues, etc. També hi ha un percentatge molt alt de dones llatinoamericanes condemnades per tràfic de drogues que es veuen obligades a fer això perquè la seva família pugui subsistir, ja que tenen un rol molt definit de cuidadora.

D'altra banda, els delictes amb violència o intimidació són bastant infreqüents si es compara amb els delictes comesos pels homes. Segons APDHA, es creu que les dones delinqueixen menys, potser per un factor social. Com les dones responen socialment a determinades situacions. No té a veure amb res innat, això serien estereotips basant-se que les dones són més bones, no fan mal, etc.

Socialment, es valora l'agressivitat d'un home i les cures d'una dona. Això comporta socialment a portar-se així, però després les dones són dolentes i jutjades si en porten de l'altra forma (forma considerada dels homes).

A Espanya les dones preses representen el 7,5%, a Europa el 5%. Això no significa que a Espanya les dones cometin més delictes, sinó que cometen delictes petits que en altres països d'Europa no són condemnats. Potser s'està sent massa sever amb les infraccions. A més, les dones amb fills/es haurien de tenir altres alternatives a la presó.

Segons el codi penal, dins de la presó es té dret a tenir un treball remunerat. En presons mixtes, els treballs també estan diferenciats. Per exemple, la cuina la porten els homes, la fleca i la bugaderia les dones.

A les presons mixtes, segons Mercedes, les zones comunes les utilitzen pràcticament els homes com els poliesportius, les biblioteques mentre que les dones tenen molt pocs espais perquè puguin anar.

Com assenyala Margarita Aguilera Reixa en l'informe sobre les situacions de les preses d'APDHA, el primer que sorprèn és la falta d'estudis sobre la dona delinqüent. Tots els estudis analitzen als homes, com que no es fa una diferenciació de gènere, es produeixen aquestes desigualtats.

Els clixés també entren a la presó, les dones són les que participen en els tallers de costura mentre que els homes van al poliesportiu. Aquest fet respon als estereotips que es representen en la societat. Tanmateix, les dones són les encarregades de netejar els espais de les presons i els homes no.

S'ha de pensar en les dones, les seves necessitats i treballar amb i per a elles. És difícil saber el que passa dins dels murs, però cada vegada més van sortint les realitats que es viuen dins. És tasca de les organitzacions, familiars i de les persones privades de llibertat, denunciar aquests tipus de vulneracions i desigualtats perquè sigui l'administració pública l'encarregada de canviar-ho.

Des d'ACOPE, evidencien aquesta realitat. Expliquen que, des de la perspectiva de gènere, si una dona és més maca, l'obliguen a treballar en els viaris perquè així la veuen els homes. Després és el seu problema perquè no es tapa.

En els mòduls de dones en funció del seu comportament, unes treballen i altres no. Amb això s'estalvien veure com els homes cobren més pel simple fet de ser homes i poder accedir a treballs que, per ser dona, no pots accedir.

Laura d'APES declara que les dones es queixen de la poca oferta de places en cursos formatius en comparació dels homes. A més les dones assumeixen els treballs propis del seu rol de gènere, és a dir, la cuina, la neteja, etc.

Estar a la presó minva les capacitats, no decideixes quan t'aixeques, quan et fiques al llit, no encens la llum, no cuines, no prens cap decisió durant anys, fins i tot, perden visió.

Aquest fet no ajuda res perquè les dones s'integrin dins la societat, se les aparta un temps d'ella en un àmbit hostil i no social. Això no ajudarà, de fet, potser poden començar a consumir drogues per les condicions de dins la presó. No hi ha res que ajudi al fet que tornin en condicions millors.

Segons ACOPE, hi ha algunes excepcions en les quals alguna dona diu *“si no hagués entrat a la presó, m'hi hauria mort de sobredosi perquè estava en un moment extrem de la meua vida”*. Però, ha de quedar clar que tot el seu aprenentatge ha estat propi, la presó no ofereix cap aprenentatge. Per exemple, els hi costa moltíssim parlar amb la psicòloga o psiquiatre, és molt difícil aconseguir una cita. Pel que han vist les expertes, la presó no serveix per a res, no hi ha res positiu, ja que la perspectiva de gènere real no es treballa en les presons.

“El que no es veu i no s'explica és com si no existís. Això és el que ocorre amb les dones preses a Espanya, molt pocs estudis parlen de la seva situació dins de les presons i menys encara de les discriminacions indirectes del codi penal que afecta en l'àmbit penitenciari, social i personal de cadascuna d'elles”. (Monje, 2021)

10. JUSTIFICACIÓ DE LA REVISTA

Després de fer una recerca profunda sobre les diferents revistes tan nacionals com autonòmiques que podia optar per a la publicació del meu article, finalment he escollit la Revista de Treball Social, una revista especialitzada amb el recull d'articles sobre investigacions, treballs teòrics i experiències pràctiques del treball social, els serveis socials i les polítiques socials.

La RTS està editada pel col·legi oficial de Treball Social de Catalunya. Aquesta va ser una de les primeres raons per escollir-la, ja que és una revista de Catalunya i tenia la possibilitat de publicar l'article en català, tot i que també es presenten amb castellà i algun amb anglès. El volia redactar en català perquè és la meua llengua materna i la que m'hi sento més còmoda.

Em vaig interessar per la seva finalitat, ja que consideren que l'enriquiment de la professió s'ha de dur a terme a través de la transmissió de tots els coneixements teòrics i pràctics, el raonament i debat transformador sobre la intervenció social. Per tant, ofereix un accés obert per a col·laborar amb l'intercanvi d'aquests coneixements.

A més, les normes per a la publicació de l'article són molt facilitadores, des de l'extensió de les paraules fins a la comprensió dels requisits de redacció i format.